

Riigimetsa Majandamise Keskuse 2022. aasta looduskaitsetööde koondaruanne

Aruande vastutav koostaja: Küllike Kuusik

Seire alus: RMK juhatuse liikme 17.01.2019 käskkiri nr 1-5/5.

Aruande ulatus: ülevaade 2022 aastal lõpetatud looduskaitsealsetest tööd, olulisematest lõpetatud projekteerimistööst, poollooduslike koosluste rentimisest, RMK arengukava täitmisest, rahaliste vahendite kasutamisest ja järgmise aasta prioriteetidest.

Aasta jooksul lõpetatud looduskaitsealised tööd

Aastal jooksul teostati 470 erinevat looduskaitsealset tööd¹ 259 lähteülesande² alusel. Lähteülesandeid lõpetati 2022. aastal Põhja piirkonnas 98, Lääne piirkonnas 71 ja Lõuna piirkonnas 90. Lõpetatud lähteülesannete jaotumine maakonniti on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Lähteülesannete arv maakondade lõikes.

Maakonnad	Lõpetatud lähteülesanded
Harju maakond	42
Hiiu maakond	19
Ida-Viru maakond	10
Jõgeva maakond	9
Järva maakond	5
Lääne maakond	12
Lääne-Viru maakond	21
Põlva maakond	6
Pärnu maakond	40
Rapla maakond	10
Saare maakond	24
Tartu maakond	15
Valga maakond	7
Viljandi maakond	22
Võru maakond	17
Kokku	259

Lähteülesannete alusel teostatud konkreetsete tööde paiknemine, lühikirjeldus, maht ja rahastusallikas on detailselt kirjeldatud aruande lisaks oleva andmetabeli ja kaardikihi kaudu (lisa 1 ja 2). Lähteülesannetest moodustasid 61% (158) kõige kõrgema looduskaitsealise

¹ Töö on konkreetne tegevus, nt raie, niitmine, prügi koristamine.

² Lähteülesanne on ühel objektil eesmärgi saavutamiseks kavandatud tööde kogum ja võib sisaldada mitut erinevat tööd.

prioriteetsusega tööd, 21% (55) keskmise prioriteetsusega ja 18% (46) madalama prioriteetsusega tööd. Erinevate töögruppide lõikes teostatud lähteülesannete arvust ja teostatud tööde mahust annab ülevaate tabel 2.

Tabel 2. Lähteülesannete arv ja teostatud tööde pindalad töögruppide lõikes.

Tööde grupp	Lähteülesannete arv	Tööala pindala ha
Koosluse hooldustöö	8	128
Koosluse taastamistöö	4	3
Koosluste taastamisprojektide koostamine	4	1339
Liigi elupaiga hooldustöö	39	67
Liigi elupaiga taastamistöö	4	39
Looduskaitse taristu projekteerimine	3	2
Looduskaitse taristu rajamine	18	4
Maastiku hooldustöö	26	25
Ohtlike puude raie	27	6
Parkide hooldustöö	21	97
Poolloodusliku koosluse hooldustöö	7	24
Poolloodusliku koosluse taastamistöö	66	553
Sookoosluse hooldustöö	6	5
Sookoosluse taastamistöö	7	1723
Veekogude taastamisprojektide koostamine	2	0,1
Veekogude taastamistöö	7	2
Üksikobjekti hooldustöö	10	3
	259	

Liigikaitse tööd

Liigikaitse eesmärgiga lähteülesanded moodustasid 2022. aasta töödest 17% (43 lähteülesannet) ja hõlmasid ligikaudu 105 hektarit. Keskmise liigikaitse töö pindala oli väike, mediaanväärtusega 1,3 ha. Liigikaitse tööd subjektsid olid kokku 22 haruldast ja ohustatud liiki.

Enim töid tehti traditsiooniliselt kaitsealuste taimeliikide ja kahepaiksete elupaikade seisundi parandamiseks. Suuremad hooldustööd toimusid Lääne-Virumaal Varangu käpaliste kasvukohtades ja Pärnumaal Nehatu looduskaitsealal. Harivesiliku, kõre ja mudakonna kudemisveekogude seisundit parendati 15 alal ja erinevate taimeliikide kasvukohtade seisundit 31 erinevas kohas üle Eesti.

Elupaikade hooldus- ja taastamistööd

Elupaikade seisundi säilitamise ja parendamise eesmärgiga lähteülesanded moodustasid 45% (116) kõikidest lähteülesannetest. Elupaikade seisundi parendamiseks mõeldud

lähteülesannetest moodustasid enamuse (63%) poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööd. RMK arengukava eesmärgi täitmise hindamisel arvestatakse ainult hooldamata poollooduslike koosluste esmaseid taastamistöid, mis hõlmasid kokku 215 hektarit. Poollooduslikest elupaikadest taastati enam lamminiite, alvareid ja puiskarjamaid (vt. tabel 3).

Tabel 3. Hoolduskõlblikuks taastatud elupaigatüüpide pindala 2022 aastal (Keskkonnaregister 17.02.2023 seisuga).

Elupaigatüüp	Pindala ha
1630* Rannaniidud	4,7
5130 Kadastikud	8,4
6210* Kuivad niidud lubjarikkal mullal (olulised orhideede kasvualad)	8,9
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	10,2
6280* Lood (alvarid)	27,3
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud	1,7
6450 Lamminiidud	125,5
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	9,2
7230 Liigirikkad madalood	0,3
9070 Puiskarjamaad	13,0
Kokku	209

Erinevus taastatud alade pindala (215 ha) ja elupaikade pindala (209 ha) vahel tuleneb valdavalt andmebaaside ruumikujutiste ebatäpsest kattumisest. Suuremahulised poollooduslike koosluste tööd toimusid Ida-Virumaal (73 ha) ja Viljandimaal (50 ha).

Teise suurema taastatavate elupaikade grupi moodustavad sooelupaigad. RMK arengukava eesmärgi täitmise jälgimisel arvestame ainult uute taastatud sooelupaikadega ja varasematel aastatel tehtud tööobjektidel tehtud hooldustöid arvesse ei võeta. Uute sooelupaikade taastamistööd lõppesid 2022. aastal 6 objektil pindalaga 1656 ha (tabel 4). Lisaks sellele tehti suuremas mahus taastamistööd veel Metsküla I soos, kus esialgsed taastamistööd ei olnud oma eesmärki saavutanud.

Suurimad taastamistööd lõppesid 2023 aastal Pärnumaal Nigula looduskaitsealal Nigula rabas (625 ha) ja Agusalu ja Puhatu looduskaitsealal Alutaguse RP soostikes (674 ha). Endistest turbakaevandusaladest lõpetati taastamistööd Võrumaal Ess-soos (158 ha), kus taimestiku kiiremaks taastamiseks külvati 18 hektarile turbasammalt.

Tabel 4. Aastal 2022 taastatud sood.

Kaitseala	Objekti nimi	Pindala ha
Alutaguse rahvuspark; Muraka looduskaitseala	Metsaküla I soo	67
Maalasti looduskaitseala	Unakvere soo	133
Nabala-Tuhala looduskaitseala	Visja madalood	82
Nabala-Tuhala looduskaitseala	Übina allikasoo	58

Ess-soo maastikukaitseala	Ess-soo	158
Alutaguse rahvuspark; Puhatu looduskaitseala	Alutaguse RP sood	674
Nigula looduskaitseala	Nigula raba	625
Kokku		1723

Infrastruktuuri tööd

Infrastruktuuriga seotud objektidest ehitati ja rekonstrueeriti 2022. aastal Hiiumaal Väinamere hoiualal Vohilaiu ja Jausa teed, Alutaguse rahvuspargis Vasknarva tee, Vahtrepa maastikukaitsealal Kallaste teed ja Soomaa rahvuspargis Osju luhatee. Kokku valmis neli (4) km teid.

Poollooduslike koosluste ligipääsudest korrastati 2022 aastal Alam-Pedja looduskaitsealal Laashoone ligipääsulõigud ja Kuusekäära luhtade ülepääsud. Lisaks sellele rekonstrueeriti Soomaal Räksi sild ja ehitati Lemmjõe uus torusild. Käntu-Kastja hoiualale ehitati vana lagunenu sillale asemele uus Hansu-Kalda sild.

Ehitatud ja rekonstrueeritud teed, ülepääsud, sillad, mahasõidud ja truubid võimaldavad paremini hooldada ca 912 hektarit poollooduslikke kooslusi.

Muud tööd

Maastiku hooldus- ja taastamistöid viidi 2022. aastal läbi 25 hektaril. Suuremad objektid oli Raplamaal Varbola muinaslinnuse hooldustööd (5,7 ha) ja Lääne-Virumaal Neeruti järvede ja matkaradade ümbruse hooldustööd (2,8 ha) ning Harjumaal Kostivere urgete hooldustööd (5,2 ha). Enamasti on maastiku hooldus- ja taastamistöid seotud vaadete avatuna hoidmisega.

Parkide hooldus- ja taastamistöid toimusid kokku 17 pargis üle Eesti. Mahukaimad tegevused toimusid Tartumaal Elistvere mõisapargis. Ida-Virumaal asuvale Oru pargile valmis hoolduskava. Teistes parkides toimus üldilme säilitamiseks rohustu hekseldamine ja võsaraie, likvideeriti külastajatele ohtlikuks muutunud üksikuid puid.

Iseseisvate objektidena viidi ohtlike puude likvideerimist läbi 23 objektil.

Projekteerimised

Sooelupaikade veerežiimi taastamistöde projektid valmisid 2022 aastal 4 märgala kohta kokku 1339 hektarilises mahus. Suurimateks aladeks, mille kohta projektid valmisid oli Mõrdama raba Pärnumaal, Öngu raba ja Tihu järvede taastamisprojekt Hiiumaal ning Koigi soode taastamisprojekt Saaremaal.

Looduskaitseosakonna tellimusel korraldab RMK metsaparandusosakond poollooduslike koosluste majandamiseks vajaliku infrastruktuuri projekteerimist. Aastal 2022 valmisid kahe taristuobjekti projektid, millest Jausa tee ehitustööd said ka lõpetatud.

Poollooduslike koosluste rent

Poollooduslike koosluste hooldamiseks oli 31.12.2022 seisuga sõlmitud 438 füüsilise ja juriidilise isikuga maarendilepingud 26 113 hektari ulatuses. Võrreldes 2021. aastaga on pindala suurenenud 245 hektarit.

2022. aastal lõpetasime maarendilepinguid kokku 1432 hektaril. Tähtaegselt lõppesid lepingud 851 hektaril. Lepingutingimuste rikkumiste tõttu (tasumata arved, koosluste hooldamata jätmised) lõpetasime lepinguid 157 hektaril. Rentnike soovil lõpetasime lepinguid 410 hektaril, muudel põhjustel (maakorralduslikud toimingud, Keskkonnaameti poolt jõesäangi taastamistööd) lõpetasime lepinguid 14 hektaril. Rentnike pooltel ettepanekul toimunud lepingute lõpetamise põhjused on varieeruvad aga enamasti seotud raskete majandamistingimustega. Mitmetel juhtudel on lepingud lõpetatud bürokraatlike tingimuste tõttu, näiteks on vaja lepingud vormistada teisele juriidilisele isikule, sest toetusi saavad taotleda vaid mittetulundusühingud, mitte aga äriühingud jne. Maahooldajatele kasutusse antud poollooduslike koosluste täpsemat jaotust elupaikade lõikes kirjeldab tabel 5.

Riigimaadel paikneb veel 9147 hektarit poollooduslikke kooslusi, mille kasutusse andmine on teoreetiliselt võimalik (vt tabel 5). Alates 2016. aastast saavad inimesed pöörduda läbi Maa-ameti rakenduse otse RMK poole ja anda teada, milliseid poollooduslikke kooslusi nad tahavad kasutusse võtta. Kasutusse andmist piiravad hetkel järgmised asjaolud: vigased elupaigatüüpide andmed Keskkonnaregistris, mistõttu paljud alad, mida inimesed sooviksid kasutada pole tegelikkuses poollooduslikud kooslused, puuduvad ligipääsud aladele ja suurte raiete vajadus elupaikade taastamisel.

Tabel 5. Poollooduslike elupaigatüüpide jaotumine rendile antud maadel ja ülejäänud RMK maadel (21.02.2023 seisuga).

Elupaigatüüp	Renditud	Rentimata
	RMK maa	RMK maa
4030 Kuivad nõmmed	3	142
5130 Kadastikud	279	133
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal	617	83
6210* Kuivad niidud lubjarikkal mullal (olulised orhideede kasvualad)	302	96
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	617	440
6280* Lood (alvarid)	2511	501
6410 Sinihelmikakooslused	591	275
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud	528	360
6450 Lamminiidud	9748	3196
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	572	295
6530* Puisniidud	775	616
7230 Liigirikkad madalsood	1925	2111

9070 Puiskarjamaad 624 156

KOKKU 24260 9147

RMK arengukava täitmine

RMK arengukava arvestuses on 2022 aasta lõpuks taastatud 22 087 ha elupaiku (eesmärk oli 19 000 ha). Elupaikade taastamise mahtudest aastate lõikes annab ülevaate tabel 6.

Tabel 6. Taastatud elupaikade summeeritud pindala elupaigatüübigrupi ja aastate kaupa.

Aasta	Poolloodusliku			Kokku
	Koosluse taastamistöö, ha	koosluse taastamistöö, ha	Sookoosluse taastamistöö, ha	
2015	40	321	1674	2035
2016	69	1007	72	1148
2017	47	388	291	727
2018	0	505	2785	3290
2019	0	554	1425	1979
2020	0	521	5983	6504
2021	109	318	4105	4533
2022	0	215	1656	1871
Kokku	265	3831	17991	22087

*eelnevate aastate numbrid on vähesel (ca 12 ha ulatuses) määral korrigeeritud tulenevalt soode taastamisobjektide pindala hilisemast täpsustumisest.

Järgmise aasta prioriteedid

Järgmise aasta prioriteedid tööde kavandamise osas on:

- soode taastamisprojektide valmimine 6 objektil, kokku 1700 hektaril;

Järgmise aasta prioriteedid tööde teostamise osas on:

- soode taastamistööde lõpetamine 2800 hektaril;
- poollooduslike koosluste taastamistööde teostamine 250 hektaril;
- Mäeküla ja Ruila paisule tehiskärestiku rajamine ning Vanaveski ja Helme paisu kui kalade rändetakistuse likvideerimistööde teostamine;
- taristutöödest on 2022 aastal eesmärk suurematest objektidest lõpetada teede ja ülepääsudega seotud ehitustööd Silma looduskaitsealal, Käntu-Kastja hoiualal ja Alam-Pedja looduskaitsealal.